

виділяють наступні ознаки емоційного неблагополуччя:

- «надмірна емоційна сприйнятливність дитини (часті зміни настрою, афективні реакції, перебільшені емоційні вираження);
- неадекватна тривалість емоцій у дитини (тривалі негативні та короткі позитивні враження);
- інтенсивність перебігу емоцій (пасивність, млявість у цікавих видах діяльності, перебільшена збудливість);
- емоційна стійкість дитини (труднощі при переході від негативних до позитивних почуттів при виконанні певних дій);
- негативні емоції є основними (страх, печаль, сором, невпевненість гнів та ін.)» [2].

Емоційне благополуччя є важливою складовою психоемоційного компоненту здоров'я людини. Надзвичайно важливим розвиток емоційного благополуччя є у дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Адже в цей період відбувається становлення емоційної сфери дитини, вміння нею керувати, формування здатності аналізувати певні емоції, нейтралізувати їх негативний вплив. Виявлення рівня емоційного благополуччя серед дітей допомагає педагогу визначити, яким з них потрібно допомогти, навчити визначати та регулювати свої емоції.

Список використаних джерел

1. Бадулина О.И. Педагогические основы эмоционального благополучия дошкольников: дисс. кандидата пед. наук. Москва, 1998. 125 с.
2. Водоласька Т.В. Формування емоційного благополуччя дітей молодшого шкільного віку. *Постметодика*. 2010. №6 (97). С. 26 – 31.
3. Дуткевич Т. В. Дитяча психологія. Навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 424 с.
4. Загальна теорія здоров'я та здоров'язбереження: кол. Моногр./ за заг. ред. проф. Ю. Д. Бойчука. Харків: Вид. Рожко С. Г., 2017. 488 с.
5. Пасічніченко А.В. Емоційне неблагополуччя дитини дошкільного віку. *Інноваційний потенціал професійної підготовки майбутніх фахівців початкової і дошкільної освіти: зб. наук. пр.*, 2016. Вип. 3. С. 194-200.

УДК 376.015.31:159.93]:373.2-056.264(043.2)

Микуліна А.К.,
старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет
Андел Ю.І.,
здобувач вищої освіти спеціальності 016 «Спеціальна освіта»,
ОС «Бакалавр»
Мукачівський державний університет

СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ПОРУШЕННЯМ МОВЛЕННЯ

Мовлення – складно-організована психічна функція, отже, мовленнєве порушення, яким би воно не було за ступенем вираженості, ніколи не існує саме по собі. Діти з мовленнєвими порушеннями зазвичай мають функціональні або органічні зміни в стані центральної нервової системи. Удошкільників можуть відзначатися специфічні, варіативно виражені особливості пізнавальних процесів, моторної і сенсорної сфер, а також ряд емоційно-особистісних особливостей. Недоліки сенсорного розвитку дітей можуть перешкоджати нормальному вихованню дітей в дошкільних закладах і подальшому успішному засвоєнню шкільної програми в майбутньому.

Сенсорний розвиток (від лат. *sensus* – відчуття) – це розвиток у дитини процесів сприймання та уявлень про предмети і явища навколишнього світу, уявлень про зовнішні властивості предметів: їхню форму, колір, величину, розташування в просторі, а також запах, смак тощо.

Значення сенсорного виховання в дошкільному віці важко переоцінити. Так, О. Усова відзначала, що 9/10 всього розумового багажу дітей дошкільного віку складають результати

діяльності органів чуття. Саме цей вік найбільш сприятливий для вдосконалення діяльності органів чуття, накопичення уявлень про навколишній світ. Видатні зарубіжні дослідники дошкільної педагогіки (Ж. Декролі, М. Монте-сорі, Ф. Фребель), а також відомі представники вітчизняної дошкільної педагогіки та психології (О. Запорожець, С. Русова, Н. Сакуліна, Є. Тихеева, О. Усовата ін.) справедливо вважали, що сенсорне виховання, спрямоване на забезпечення повноцінного сенсорного розвитку, є однією з базових компетентностей дитини раннього й дошкільного віку.

На сьогоднішній день існує необхідність дослідження сенсорного розвитку дошкільника в зв'язку з тим, що в останні роки, як вказує Г. Урунтаева, переважна кількість дітей з мовленнєвими порушеннями навчаються в загальноосвітній школі та з кожним роком кількість таких дітей зростає. Діти з мовленнєвою патологією, в тому числі із загальним недорозвиненням мовлення, як правило, мають труднощі в навчанні, оскільки на основі мовлення і його смислової одиниці – слова формуються і розвиваються такі психічні процеси, як сприймання, уява, пам'ять.

Починаючи з трьох років, основне місце в сенсорному розвитку дітей займає ознайомлення їх із загальноприйнятими сенсорними еталонами та способами їх використання. Сенсорний розвиток у дошкільному періоді – це вдосконалення відчуттів, сприймань, наочних уявлень. Л. Метієва і Е. Удалова відзначають, що у дошкільників зростають цілеспрямованість, планомірність, керованість, усвідомленість сприймання, а зі встановленням взаємозв'язку мовлення з мисленням, сприймання інтелектуалізується. У результаті сенсорного розвитку дитина опановує перцептивними діями, що полягають в обстеженні об'єктів і виокремленні їх найбільш характерних властивостей, а також в засвоєнні сенсорних еталонів, загальноприйнятих властивостей і відношень між предметами [3].

Психологічна наука та практика (В. Аванесова, Е.Пилюгіна, А. Плеханов, О. Морозова, М. Манасєїна та ін.) переконливо довели, що знання, отримані словесним шляхом і не підкріплені чуттєвим досвідом, є неясними, нечіткими та неміцними, часом дуже фантастичними, а це означає, що нормальний розумовий розвиток неможливий без опори на повноцінне сприймання. Як показують дослідження Н.Белкіна, у дітей з загальним недорозвиненням мовлення спостерігається значна своєрідність вищих психічних функцій: формування будь-якого рівня зорового відображення порушується (видимі образи у таких дітей збіднені, часто деформовані та нестійкі). Вихованці логопедичної групи важко виділяють в об'єкті його складові частини, пропорції, своєрідність будови, часто «випускають» важливі деталі, не завжди точно розпізнають колір і кольорові відтінки. У процесі вивчення об'єктів та явищ, знайомих за минулим досвідом, проявляється загальне відчуття, ідентифікація предметів, що мають деяку схожість, викривленість і неадекватність уявлень про навколишню дійсність [2].

Діти з першим рівнем мовленнєвого недорозвинення не орієнтуються в просторі (плутають ліво-право, верх-низ, вперед-назад); путаються в часі (неможуть визначити пору року, час доби). Не можуть назвати кольори, не маніпулюють величинами, формами [1]. Діти другого рівня мовленнєвого недорозвинення обмежуються перерахуванням безпосередньо предметів і дійякі сприймають, ігноруючи їх властивості. Відзначається відставання у використанні словесних ознак предметів, що позначають форму, колір, матеріал. Вони також, як і діти з першим рівнем мовленнєвого недорозвинення, не орієнтуються в визначенні величини, простору [2]. Діти з третім рівнем мовленнєвого недорозвинення називають не тільки предмети, але й визначають їх властивості: колір, форма, величина. Але вони не ускладнюють назви дій, ознак, якості та стану, що добре знайомі їм із життєвого досвіду. У них виникають також труднощі у визначенні простору, часу [2].

У 40 % дітей виявлено мозаїчний тип порушення (високі показники виконання за двома критеріями (сприймання кольору та величини) і один низький (наприклад, сприймання форми)), у 12% – системне незасвоєння сенсорних еталонів (низькі показники виконання завдання за всіма трьома критеріями – колір, величина, форма) [3].

І. Власенко констатує факт відмінності зорових уявлень дошкільників-логопатів від реальних предметів. Багато неточностей проявляється при розгляді предметів у зміненому стані (новий ракурс предмета) і відтворення декількох подібних об'єктів. Уявлення, які виникли без регулюючої участі педагога, бідні, нечіткі, фрагментарні, помилкові.

Численні дослідження показують, що страждає й опис розглянутих об'єктів, він не формується без спеціального навчання. Проба на орієнтацію в схемі власного тіла не викликала ніяких труднощів – з нею успішно справляються 96% дітей. При виконанні завдань діти не відразу розуміли його зміст: скласти цілісне зображення з чотирьох кубиків; одні маніпулювали кубиками (12%), інші просто розглядали їх (8%), треті будували вежу (24%). Правильно виконали завдання 56% дітей. Допомога у вигляді накладання кубика на зображення не дала результатів, оскільки, дошкільники розглядали бічні сторони, недостатньо чітко усвідомлюючи, який саме предмет потрібно утворити [1].

Слід зазначити, що дошкільники з ЗНМ зазнають великих труднощів у засвоєнні назв кольору, форми, у встановленні зв'язку між властивістю предмета, як явищем реальної дійсності, і його словесним позначенням. Не вимагаючи від дітей спеціального запам'ятовування і вживання відповідних назв, необхідно, однак, щоразу виправляти допущену дитиною помилку. Ефективний прийом, коли те чи інше поняття пов'язують із реальним предметом для якого цей предмет є характерним [3].

Сприймання і порівняння різко контрастних за величиною площинних зображень не викликають труднощів, а сприймання двох зображень зі слабо вираженою різницею в розмірах носить характер вгадування [1]. Багато авторів, які займалися особливостями розвитку дітей з мовленнєвими порушеннями підкреслюють, що у дітей з ФФН розвиток зорового сприймання дещо відстає від норми і характеризується недостатньою сформованістю цілісного образу предмета.

Дослідження показують, що просте зорове порівнювання реальних об'єктів і їх зображень не відрізняється від норми. Труднощі спостерігаються при ускладненні завдань (впізнавання предметів в умовах накладання). При вивченні особливостей орієнтування дітей з ФФН у просторі вчені сходяться на думці, що діти в більшості випадків не можуть розрізнити «справа» - «зліва», що позначають місце розташування об'єкта, а також спостерігаються труднощі орієнтування у власному тілі, особливо при ускладненні завдань. Однак просторові порушення у дітей характеризуються певною динамічністю і тенденцією до компенсації [3].

Дослідження С. Коноплястої показали, що порівняно з дітьми з нормою мовленням, у дітей з ринолалією сприймання відстає у своєму розвитку, особливомова йде про недостатню сформованість цілісності образу предмета. Якщо предмети розміщені у незвичному ракурсі; на контурних або схематичних зображеннях, особливо якщо вони перекреслені або перекривають одне одного, такі предмети діти з ринолалією, впізнають складно. У подальшому, діти часто плутають і не завжди впізнають зображення літер або їх окремі елементи [1].

Л. Цветкова зробила висновок про те, що зорове сприймання у дітей з алалією в онтогенезі формується рано; наприклад, впізнавання конкретних предметів. При цьому вищі рівні зорового сприймання відстають у розвитку. Це проявляється у труднощах класифікації за формою, кольором, розміром. Відзначається порушення у виділенні істотних ознак і переключення на випадкові, незначущі ознаки [1].

Отже, сенсорний розвиток дітей із мовленнєвими порушеннями має свої особливості. Сенсорний розвиток дошкільників із ЗНМ характеризується поверхневістю, фрагментарністю, виділенню другорядних ознак предмета, хоча використання тактильних відчуттів, на відміну від дітей з нормою, покращує сприймання, високою залежністю від зовнішніх подразників, нечіткими уявленнями про просторове розташування предметів, не сформованістю математичних понять. У дітей з ФФНМ сенсорика характеризується ускладненою диференціацією просторових понять, труднощами в орієнтуванні у схемі власного тіла, тенденцією до компенсації просторових понять, відсутністю вираженого

відставання розуміння сенсорних еталонів.

Список використаних джерел

1. Аксьонова О. Г. Особливостей сенсорного розвитку у дітей з тяжким порушенням мовлення / О. Г. Аксьонова // Корекційна педагогіка і психологія. – 2015. – №6. – 140 с.
2. Кривоніс М. Л. Сенсорний розвиток : з досвіду роботи / М. Л. Кривоніс, О. Л. Дроботій. – Х. : Видавництво «Ранок», 2012. – 256 с.
3. Метіева Л. А. Развитие сенсорной сферы детей / Л.А. Метіева, Э.С. Удалова. – М. : Просвещение, 2009. – 42 с.

УДК 373.2.017:373.2.09(043.2)

Михайлова К.В.,
старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти
Мукачівський державний університет

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА МОДЕЛЬ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ТА ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЯ В ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

На сучасному етапі в умовах реформування національної системи освіти на часі модернізація змісту дошкільної освіти, гуманізація її цілей та принципів, переорієнтація на розвиток особистості дитини дошкільного віку.

Сучасні тенденції розвитку дошкільної освіти характеризуються переходом від традиційної моделі навчання та виховання до розвивальної конструктивної моделі, орієнтованої на результат. Актуальним питанням сьогодення залишається створення сприятливих умов для особистісного становлення й творчої самореалізації кожної дитини, формування її життєвої компетентності. Реалізація цього важливого завдання можлива при використанні в освітньому процесі особистісно орієнтованої моделі навчання

Особистісно орієнтована модель навчання - це навчання, центром якого є особистість. Метою особистісно орієнтованого навчання є виявлення суб'єктивного досвіду кожної дитини та надання психолого-педагогічної допомоги у становленні її індивідуальності, в життєвому самовизначенні, самореалізації.

Головними завданнями особистісно зорієнтованого навчання є:

- розкрити індивідуальні пізнавальні можливості кожної дитини;
- розвиток її індивідуальних пізнавальних здібностей;
- допомога дитині у самопізнанні, самоактуалізації, самореалізації, самовизначенні;
- формування культури життєдіяльності, яка дає можливість продуктивно будувати власне життя.

Особистісно орієнтована модель навчання і виховання має своєю концептуальною основою гуманістичну філософію, яка виходить із визнання унікальності суб'єктивного досвіду здобувача освіти як найважливішого джерела індивідуальної життєдіяльності та обумовлює своєрідність підходів до визначення поняттєво-термінологічного апарату особистісно орієнтованої освіти, її мети, змісту, методів, форм і засобів, стилю взаємодії учасників освітнього процесу.

Особистісно орієнтована модель позначає:

- систему інноваційних підходів, що забезпечують становлення особистості як індивідуальності шляхом диференційованого підходу до навчання та наданні кожному права вибору власного шляху розвитку;
- цілісний освітній процес, що являє собою взаємозв'язок учіння, навчання та розвитку особистості.

Компонентами особистісно орієнтованої моделі є: цільвий, змістовий, процедурно-діяльнісний та результативний.

Базовим компонентом дошкільної освіти в Україні пріоритетним визначено розвиток дошкільника як особистості, яка розвивається завдяки впливу природних та соціальних факторів [1].

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>